miesto plane, vietomis. Aiškiau šį apatinį horizontą datuoti galima vykdant platesnių apimčių detaliuosius tyrimus.

Pagal 2017 m. žvalgomųjų tyrimų Danės skvere duomenis, šioje už Dangės upės nuo XVI a. Klaipėdos senamiesčio esančioje teritorijoje gyvenamoji bei ūkinė veikla prasidėjo tik XVIII a. II pusėje (aptiktas vieno pastato – sandėlio pamatas). Jokių archeologinių duomenų apie dar nuo XVI a. minimą Krūmamiestį neaptikta. Veikiausiai ši vieta buvo nepatraukli gyventi, nes jos užstatymą galėjo riboti iki XVIII a. vidurio buvęs Klaipėdos miesto-tvirtovės statusas bei ties dabartiniu Biržos tiltu buvęs ravelinas su gynybiniu grioviu. XVIII a. II pusėje pasikeitęs miesto statusas sudarė prielaidas pradėti naikinti bastioninius įtvirtinimus, Dangės upės pakrantės buvo užstatomos gamybiniais statiniais. Šių XIX–XX a. pradžios gamybinių pastatų liekanos aptiktos sklypo ŠR–R dalyse. O arčiau dabartinio Biržos tilto jau nuo XIX a. suformuotos naujos gatvės bei statyti gyvenamieji pastatai. Atliekant žvalgomuosius tyrimus, aptikta šių iki II Pasaulinio karo buvusių gatvių bei namų fragmentų.

The Investigation in Danės Square

In 2017, an evaluation (44 test pits and 6 trenches totalling 375 m^2) was conducted in Danės Square, which is roughly 3.68 ha in size and is located in the historic part of the city of Klaipėda, so-called Naujamiestis (Fig. 1). The 19th–20th-century cultural layers and structures allow two cultural, economic, and urbanistic zones to be distinguished. The first, which runs more or less from Biržos Bridge to the central part of Danė Square, is the remains of 19th–early 20th-century streets and buildings (Fig. 2). The second is a former 19th–20th-century industrial territory that ran from the central part of the square to the future Bastionų Street bridge.

18th-century and earlier (?) cultural layers were discovered under former sand dunes, which, according to historical written sources, even reached the River Dangė in the early 19th century. The only object dating to the 18th century was the foundation of a conjectural half-timbered warehouse (Fig. 3). No archaeological data about Krūmamiestis, which has been mentioned as far back as the 16th century, was discovered. This location was probably not attractive for habitation because its development could have been limited until the mid-18th century by Klaipėda's former status as a fortress city and the ravelin and its defensive ditch that existed beside present-day Biržos Bridge.

Andrius Milius

Tomo gatvė 2A, 2B, 6

2017 m. pradėti vykdyti detalieji tyrimai Klaipėdos senamiestyje, Tomo g. 2A, 2B, 6 sklypuose. Tiriama vieta patenka į dviejų Dangės senvagių apsuptos XVI a. Memelburgo salos P pakraštį. Šių sklypų PR dalyje, ties Didžiąja Vandens gatve yra buvusi seniausia upės vaga. XVII a. pradžioje supylus miestą saugojusius gynybinius bastioninius įtvirtinimus, buvo uždaryta upės protaka ir jau nuo XVII a. vidurio Senoji Dangė pradėta užpilti žemėmis. Dabar Didžioji Vandens gatvė skiria dvi iki XVIII a. pradžios skirtingas Klaipėdos senamiesčio dalis: Frydrichštatą bei Memelburgą. Ši Klaipėdos senamiesčio dalis nebuvo sunaikinta per 1854 m. gaisrą, kai nukentėjo didžioji dalis Memelburgo senamiesčio sklypų. Visgi II Pasaulinio karo metais buvęs užstatymas prarastas, o pokariu šioje vietoje įrengtas skveras.

Šiuose sklypuose apie 1985 m. buvo numatyta statyti I. Simonaitytės viešosios bibliotekos pastatus, todėl atlikti žvalgomieji tyrimai

(R. Sprainaitis) tiek Tomo g. 2A, 2B, 6 aplinkoje, tiek numatytos atkurti Junkerių gatvės bei jos kvartalų vietoje, kur šiuo metu yra likęs tarybiniu laikotarpiu įrengtas stadionas (*MLIM*, nr. 7925; 8087). R. Sprainaičio tyrimų metu nustatyta, kad ši senamiesčio dalis apgyvendinta XVII a. viduryje – II pusėje. Šiam laikotarpiui priskirta viename šurfe aptikta akmenų pamatų dalis, o pačiai amžiaus pabaigai – tirtoje perkasoje aptikti pamatai bei atidengtas grindinio fragmentas. XVIII a. kultūriniai sluoksniai ir užstatymo fragmentai fiksuoti visuose tirtuose plotuose. Rasta daug keramikos, stiklo ir metalo dirbinių nuolaužų.

2017 m. tirta 3 plotuose. Pirmasis plotas tirtas ties Didžiosios Vandens bei Mėsininkų gatvėmis (10,8–13,8x12,6 m; apie 161 m^2), antrasis – ties Mėsininkų gatve, į ŠV nuo ploto 1 (12,6x13,8 m; apie 174 m^2), trečiasis – į PV nuo ploto 2 centrinėje sklypų dalyje (15,2x17,8 m; apie 270 m^2). Tirti arčiau Tomo gatvės nebuvo galimybių dėl neiškelto magistralinio dujotiekio. Iš viso tyrimai vykdyti 605 m^2 plote, iki įžemio ištirtas tik plotas 2 (apie 174 m^2).

Plote 1 iškart po paviršiniu buvusio skvero velėnos sluoksniu atidengtas pirmasis XX a. pradžios – XX a vidurio horizontas. Tai dviejų palei gatves prieškariu stovėjusių pastatų pamatai (*pastatai 1–2*) bei grindiniai. Už jų buvusiame vidiniame kieme yra buvę dvi iš plytų sumūrytos ūkinės dėžės bei viena dėžė, sudėta iš medinių lentų. Pirmo ploto ŠV dalyje taip pat iškart po velėna (kai kur šis pamatas buvo matomas dar skvero vejos paviršiuje) atidengtas XX a. pradžios betoninis pamatas (*pastatas 3*), kurio didesnioji dalis atidengta ir gretimame tirtame plote 2 (1 pav.). Šis pastatas pastatytas XX a. pradžioje, jį statant perkasti ankstesni XIX a. sluoksniai bei struktūros. Jo apačia yra vidutiniškai 1,2–1,4 m gylyje, t. y. daugmaž XIX a. pradžios kultūrinio sluoksnio lygmenyje. Po šio pastato pamatais plote 1 atidengtas apardyto kito XIX a. pastato pamatas (*pastatas 4*), kurio didesnė dalis atidengta jau plote 2.

1 pav. Plotų 1 ir 2 bendras vaizdas iš viršaus. M. Jurgauskaitės nuotr.

Fig. 1. The general view of areas 1 and 2, as seen from above.

2 pav. XVIII a. pabaigos – XIX a. užstatymas 0,7–1,3 m gylyje plote 1 iš PV. M. Jurgauskaitės nuotr.

Fig. 2. The late 18th–19th-century development of area 1 at a depth of 0.7–1.3 m, as seen from the SW.

3 pav. XIX a. pastato pamatas plote 2 iš ŠR. M. Jurgauskaitės nuotr.

Fig. 3. A 19th-century building foundation in area 2, as seen from the NE.

Ties Didžiąja Vandens gatve atidengtos pastato (*pastatas 1*) liekanos įdomios tuo, kad čia stovėjusio pastato pamatai įrengti XVIII a. pradžioje jau užpylus Senąją Dangės atšaką. Šis pastatas vėliau modernizuotas ir išliko iki II Pasaulinio karo. Jo viduje pradžioje atidengtos plytų grindys bei nustatyta, kad į pastatą buvo įvesta kanalizacija. Jau vėliau nuardžius plytų grindis, po jomis atidengtas pirminis grindų paviršius, kurį sudarė iš netašytų lauko akmenų sudėtas grindinys. Sienos sudarytos iš plytų, užpildas tarp plytų sudarytas iš kalkių skiedinio, čerpių bei XVII a. pabaigos koklių duženų. Gilinantis greta šio pastato, aptikti niveliaciniai Dangės upės užpylimo sluoksniai su XVII a. II pusės monetomis bei minėto laikotarpio buitinės bei statybinės keramikos šukėmis. Deja, nesulaukus sprendimo dėl pastato vertingųjų savybių, jis liko neardytas, o siekiant jo nepažeisti, gilesni Dangės senvagėje suformuoti sluoksniai netirti.

Už šio pastato buvusiame vidiniame kieme aptiktas šulinys, dvi akmenų eilės, kurias galima būtų sieti su buvusių ūkinių karkasinių pastatų pamatais (*pastatai 5 ir 6*), statytais dviejų sklypų vidiniuose kiemuose. Šiuos pastatus skyrė iš kuolų bei lentų sudaryta tvora. Viename šių pastatų (*pastatas 6*) aptiktos iš lentų sudėtos gardų gyvuliams laikyti konstrukcijos. Visas šias struktūras gerai datuoja ties gardais sutręšusio mėšlo sluoksnyje aptiktas dubenėlis su 1784 m. data (2 pav.). Tyrimai plote 1 vykdyti iki 1,8–2,2 m gylio ir iki šiol neužbaigti.

Tirtame ***plote 2*** nuardžius jau minėto XX a. pradžios pastato betoninius pamatus (*pastatas 3*), atidengtas XIX a. pamatas (*pastato 4* tęsinys), kurio didesnė dalis sunaikinta vėlesnės statybos metu. Pamatas sukrautas iš stambių lauko akmenų (akmeninio pamato aukštis apie 70 cm), virš jo vietomis išlikusios iki 4–6 plytų mūro eilės (3 pav.). Ties viena siena aptikta įkasta statinė – kolektorius. Tarp pamatų aptikta pavienių kuolų, kurie galėjo likti nuo ankstesnės struktūros. Šalia pamato atidengtas grindinio fragmentas, iš akmenų sukrautas bei lentomis uždengtas šulinėlis (4 pav.).

Žemiau plote apie 1,7 m gylyje atidengtas XVIII a. karkasinio ūkinio tvartelio *pastato 6*

4 pav. XVIII a. pabaigos – XIX a. pradžios šulinio pjūvis ploto 2 PR sienelėje. M. Jurgauskaitės nuotr.

Fig. 4. The section of a late 18th–early 19th-century well in the SE wall of area 2.

5 pav. XVIII a. II pusės šulinys plote 3. M. Jurgauskaitės nuotr.

Fig. 5. A second half of the 18th-century well in area 3.

kraštas su lentinių grindų liekanomis. Maždaug nuo 2,2–2,4 m gylio pasiektas juodos žemės sluoksnis, kuriame vien metalo detektoriumi aptikta XVII a. pradžios – vidurio monetų. Jokių kitų archeologinių radinių ar struktūrų neaptikta, kas leidžia spėti, kad tirto ploto 2 vietoje yra buvusi tuščia, neužstatyta Senosios Dangės pakrantė. Užstatyti pradėta ne anksčiau nei XVIII a. Daugmaž nuo 2,9–3,5 m gylio pasiektas juosvos durpės be jokių archeologinių radinių sluoksnis, o 3,9 m gylyje fiksuotas sapropelio sluoksnis. Minėti sluoksniai žemėja Didžiosios Vandens gatvės link, ir tai leidžia teigti, kad ploto 1 ribose tikėtina aptikti upės krantinę žyminčių polių.

Toliau tirtame ***plote*** *3* XIX–XX a. pradžios dviejų fachverkinio pastatų pamatai (*pastatai 7–8*), tarp jų buvęs grindinys atidengti jau 60 cm gylyje. Vieno pastato (*pastato 7*) vidinės patalpos buvo išklotos medinėmis lentomis, o kitas išgrįstas netašytais lauko akmenimis. Pamatus sudaro stambūs netašyti akmenys, vietomis yra išlikusio plytų mūro, rišto kalkiniu skiediniu, fragmentų. Viena pamato dalis klota ant iki 90 cm storio supiltinio niveliacinio molio sluoksnio, o viena pamato dalis paklota ant ankstesnio (XVIII a. II pusės) medinio pastato karkaso. Šių pastatų egzistavimo laikotarpiu jų kiemuose buvo įrengtos dvi ūkinės struktūros (tualetai?), kurias sudaro plytų mūras bei betonas.

Žemiau šių pastatų atidengtas XVIII a. antros pusės užstatymo horizontas, kuriame aptikta dviejų medinių ūkinių pastatų liekanų (*pastatai 8–9*), karkasinio (gyvenamojo?) namo pamatai (*pastatas 10*) bei kitas iš akmenų sukrautas šulinys, uždengtas lentomis, bei virš jų išgrįstas lauko akmenų grindinys (5 pav.). Pačiam pirminiam užstatymui priskirti dar dviejų pastatų (*pastatai 11–12*) pamatų bei grindinio fragmentas. Šios struktūros atidengtos apie 2,5 m gylyje, tačiau tyrimai nutraukti ir minėti pastatai bus visiškai atidengti pratęsus archeologinius tyrimus.

Iš viso suinventorinti 3189 vienetai XVII a. – XX a. pradžios radinių, tarp kurių svarbią dalį užima XVIII a. datuojami radiniai. Dažniausiai Klaipėdoje jie aptinkami apardytuose sluoksniuose ir yra fragmentiški. Tai, kad tirtos pilnai išlikusios minėto laikotarpio struktūros, kultūriniai sluoksniai su pirminėje vietoje išlikusiais radiniais, leidžia geriau pažinti XVIII–XIX a. pradžios Klaipėdos materialinės kultūros visumą.

Tomo St. 2A, 2B, 6

In 2017, an investigation was conducted on the plots at Tomo St. 2A, 2B, and 6. This location in Klaipėda Old Town is interesting in that these plots lie on the former bank of the old River Dangė or the old riverbed dug in the second half of the 17th century ran through this site. During the investigation, three roughly 605 m^2 areas, in which the remains of 12

18th–20th-century buildings were found, began to be excavated (Figs. 1–5). The original surface, which dates to the early 17th century, was undeveloped. Fill layers, which had been created in filling the Dangė riverbed, were recorded beside Didžioji vandens Street. In all, 3189 17th–early 20th-century finds were catalogued during the investigation.

Ignas Sadauskas

Bangų gatvė 3, 5A

2017 m. atlikti žvalgomieji tyrimai Klaipėdoje, Bangų g. 3 ir 5A sklypuose, kur ištirti 3x2, 3x3 m ir 3 2x2 m dydžio šurfai – iš viso 27 m^2 dydžio bendras plotas, bei žvalgyta 28 m ilgio lietaus nuotekų trasos atkarpa (1 pav.). Tyrimų vieta yra susijusi su netoliese buvusia gyvenviete ir buvusiais gynybiniais įtvirtinimais. Šalia teritorijos, kurioje atlikti archeologiniai tyrimai, yra buvusi Malūnų kalno gyvenvietė. Malūnų kalno sodybos užėmė dabartinės Bangų gatvės Š pusę ir Gluosnių gatvę. XVII a. ten buvo nemažai sodybų (Tatoris J., *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 m.*, V., 1994, p. 51, 92, 175).

Į Š ir ŠV nuo tyrimų vietos 1627–1629 m. buvo supilti bastionai, o išorinėje jų pusėje iškasti grioviai. Pylimų aukštis siekė apie 3,5 m, į griovius buvo nukreiptas Danės upės vanduo. XVII a. paskutiniame dešimtmetyje, vadovaujant kapitonui inžinieriui Rene Carraccioli Nicastre, miesto įtvirtinimai vėl buvo rekonstruojami, tobulinami. Darbai vyko ir XVIII a. Nuo 1770 m. iš pradžių ravelinus, o vėliau ir pylimus pradėta nuomoti ir pardavinėti pirkliams bei miestiečiams. XIX a. I pusėje grioviuose leista apsistoti ir žiemoti nedideliems laivams (Tatoris J., *Senoji Klaipėda. Urbanistinė raida ir architektūra iki 1939 m.*, V., 1994, p. 162,

1 pav. Tirtų šurfų situacijos planas: 1 – šurfo vieta; 2 – lietaus nuotekų trasa. I. Sadausko brėž.

Fig. 1. Situation plan of the excavated test pits: 1 – test pit location; 2 – surface water drain route.

2 pav. Šurfe 3 fiksuotas kultūrinis sluoksnis su XVIII a. – XIX a. pradžios radiniais iš R. I. Sadausko nuotr.

Fig. 2. The cultural layer with 18th–early 19th-century finds recorded in test pit 3, as seen from the E.